

ENKELE JURIDISCHE ASPECTEN VAN HET NAVORSINGSCONTRACT

door

Gilberte CARDON

Advocaat bij het Hof van Beroep te Gent

I. Definitie en omschrijving van het onderwerp

1. Het contract van navorsing, waarvan hierna sprake zal zijn, is een overeenkomst waarbij één of meer natuurlijke of rechtspersonen, opdrachtgever genoemd (*demandeur* of *donneur*) (1), aan één of meer andere natuurlijke of rechtspersonen, navorsers genoemd (*preneur*) (1) opdracht geven voor hun rekening een taak van opzoeking of navorsing te verrichten, tegen een bepaalde vergoeding, doch buiten elke band van ondergeschiktheid om.

Aldus beoogt de overeenkomst het uitvoeren tegen vergoeding van een wel bepaald opzoekingswerk voor rekening van de opdrachtgever, maar zonder dat degene die de opdracht uitvoert, handelt onder toezicht, leiding of gezag van de opdrachtgever. Het voorwerp van het contract wordt beperkt door de omschrijving van de gewenste navorsing waarvan het al of niet welslagen, in principe ten minste, zonder invloed blijft op de contractuele verhoudingen tussen partijen.

2. De regelen, die eigen zijn aan het navorsingswerk dat uitgevoerd wordt in het kader van een arbeidsovereenkomst *sensu lato*, zullen niet besproken worden. Volledigheidshalve kan nochtans worden beklemtoond dat de verhoudingen tussen de werkgever of opdrachtgever en de werknemer of navorsers ten overstaan van hun respectievelijke rechten, overeenkomstig het algemeen geldend principe inzake wederkerige contracten, bepaald worden; d.w.z. overeenkomstig de inhoud van het arbeidsverhuringcontract zelf, voor zover het niet indruist tegen wettelijke bepalingen van openbare orde en dwingend recht. Voorts zijn ook de suppletieve wetsbepalingen, eigen aan de aard van het arbeidsverhuringcontract, toepasselijk.

Inzake dienstverhuring voor navorsing, moet evenwel worden onderstreept dat een acuut probleem kan rijzen omtrent de respectievelijke rechten van werkgever en werknemer met betrekking tot de zgn.

(1) RENARD, CL., *Les contrats de recherches*, in *Aspects juridiques de la recherche scientifique*, Faculté de droit de Liège en Marinus Nyhoff, 's-Gravenhage, 1965, blz. 38.

bedienden-uitvindingen. Ook hier strekken de contractuele bepalingen de partijen tot wet, maar vermits deze dikwijls ontbreken, hebben rechtsleer en rechtspraak, bij gebrek aan het bestaan van wettelijke bepalingen, aanvullende regels aangewend om in geval van geheel of gedeeltelijk stilzwijgen van de dienstovereenkomst, toch tot een oplossing te komen. Deze regels, gegroeid uit een eerst aarzelende en wisselvallige jurisprudentie welke nu lijkt te zijn gestabiliseerd (1), houden rekening met een dubbele strekking, geput enerzijds uit de geest van de wetgeving op het arbeidsverhurlingscontract en anderzijds uit de beginselen eigen aan de wetgeving betreffende de industriële eigendom, inz. de octrooien (2).

II. Hoedanigheid of aard van opdrachtgever en navorser

3. De hoedanigheid van de persoon van de opdrachtgever heeft meestal een weerslag op de geest van de overeenkomst. Daarom is het van belang de verschillende mogelijkheden dienaangaande te onderzoeken. Hetzelfde geldt voor de persoonlijkheid van de navorser zelf.

A. De opdrachtgever

De rechtspersoon die een onafhankelijk navorsingswerk voor zijn rekening wenst te zien uitvoeren tegen vergoeding, kan zowel publiek- als privaatrechtelijk zijn.

In de huidige structuur van de economie is het inderdaad een algemeen vaststaand verschijnsel dat de rechtspersonen van publiek recht, waaronder de Staat, buiten hun strikt publiekrechtelijke aanlegenheden, steeds verdergaande bijkomende activiteiten opnemen,

(1) De thans heersende opvatting inzake bedienden-uitvindingen kan, in geval van stilzwijgen van het dienstcontract, worden geresumeerd als volgt : de uitvindingen gedaan in uitvoering van het arbeidscontract zelf zijn eigendom van de werkgever (dienstuitvindingen of *inventions de service*), de uitvindingen gedaan buiten de uitvoering van het arbeidscontract blijven eigendom van de werknemer (persoonlijk of vrije uitvindingen — *inventions personnelles ou libres*); de uitvindingen, gedaan ter gelegenheid van de uitvoering van het arbeidscontract kunnen aangezien worden als eigendom van de werkgever, mits uitbetaling van een bijzondere vergoeding aan de werknemer of als toegewezen aan de werknemer met recht van gebruik of licentie voor de werkgever (afhankelijke uitvindingen — *inventions dépendantes*). *Novelles, Tw. Contrefaçon*, nr. 703-704; — DE RYKE, R., *Over uitvindingen door bedienden gedaan*, R.W., 1936-1937, 561-572; — VAN DER HAEGHEN, *Inventions d'employés*, *Ing. Cons.*, 1939, blz. 148; — RENAULD, J., *De l'exercice et de la jouissances des droits intellectuels appartenant à des employés ou fonctionnaires*, in *Annales de droit et de sciences politiques*, 1950, blz. 227-264 en *Revue de droit international et de droit comparé*, 1950, blz. 116-124; — LINDEMANS, I., en PARIS, F., *De gesalarieerde uitvinder*, Brussel, Verbond voor kaderpersoneel, 1957; — MICHELINE PAPIER-JAMOULLE, *Les inventions d'employés*, in *Revue du travail*, november 1963, Bruxelles, Ministère de l'emploi et du travail de Belgique, blz. 1031-1054; — REMOUCHAMPS, L., *Zelfstandige geestesarbeid en rechtsondergeschiktheid*, T.S.R., 1965, blz. 9-15; — *Annuaire de l'Association internationale pour la protection de la propriété industrielle*, 1951, I, blz. 22.

(2) BRAUN, ANTOINE, *Sous l'attraction de deux sphères juridiques : les inventions d'employés*, T.S.R., 1967, 150.

waarbij de navorsing een noodzakelijkheid wordt, zowel om bestaande werkzaamheden doeltreffend in het leven te houden, als om nieuwe activiteiten (b.v. ruimteonderzoek) in het leven te roepen of te bevorderen (1).

4. Deze publiekrechtelijke opdrachtgevers kunnen zowel een nationaal als een internationaal karakter hebben. Inzake atoomenergie is aan de internationale rechtspersoon Euratom het recht toegezegd navorsingscontracten te sluiten met derden, rechtspersonen van publiek- of privaatrecht, om een deel van haar navorsingsprogramma (2) uit te voeren met het oog op de vooruitgang van de atoomenergie.

5. De reden die de publiekrechtelijke rechtspersonen ertoe aanzet navorsingsovereenkomsten af te sluiten, is van tweeërlei aard : eensdeels het verwerven van nieuwe kennis met het oog op een onmiddellijk en persoonlijk aanwenden of gebruik ervan, anderdeels het aanzetten tot, of helpen bij, navorsing om het bereiken van een middellijk en niet eigen doel te bevorderen, dat beantwoordt aan een imperatief van algemeen belang, b.v. de kernenergie.

6. In België bestaat geen bijzondere reglementering in verband met de navorsingsovereenkomsten. De wettelijke voorschriften aangaande de aannemingen voor rekening van de Staat voorzien niet in een speciale regeling voor de navorsingscontracten.

Er bestaat evenmin een wettelijke regeling voor de navorsingsovereenkomsten, waar de Staat tussenkomt als *hulp* (geldschieter of promotor) met het oog op het algemeen belang; meestal echter wordt te werk gegaan met afzonderlijke contracten, die soms tot typeformules leiden (3).

De privaatrechtelijke opdrachtgevers beschikken evenmin over een specifieke reglementering inzake navorsing; ook hier strekt de overeenkomst de partijen tot wet en bij ontstentenis van bepalingen in het contract worden de voorschriften op het aannemingscontract ingeroepen. Meestal zal het verzoek tot navorsing uitgaan van de industrie die, mits betaling, bepaalde nuttige of voor haar voordelige resultaten wil of pooft te bekomen.

(1) SAVATIER, R., *Les métamorphoses économiques et sociales du droit privé d'aujourd'hui*, Dalloz, 1959, nr. 452, blz. 139; — LABBÉ, *Rapports entre le secteur public et le secteur privé dans le domaine du droit de l'énergie atomique* (maart 1959).

(2) Art. 10 van Euratomverdrag. De lijsten der aldus gesloten contracten worden regelmatig gepubliceerd in het Publikatieblad der Europese Gemeenschappen vanaf 1960; sedert 1963 verschijnen ze in het *Bulletin Euratom-Information*.

(3) Voorschotten zonder interest toegekend door het Ministerie van Economische Zaken en Energie om het op punt stellen van prototypes, produkten of nieuwe procédés te verzekeren (wet van 17 juli 1959 en 14 februari 1961 en K.B. 17 augustus 1959, in *Revue de droit intellectuel*, 1962, blz. 394-398).

B. De navorsers

7. De navorsingsovereenkomst kan gesloten worden zowel met een natuurlijke persoon als met een rechtspersoon, met een enkeling of met een groep. De keuze zal echter steeds bepaald worden door de wetenschappelijke bekwaamheid van de navorsers in een wel bepaald domein. Zijn taak bestaat normaal in het uitvoeren van een omschreven onderzoek, maar soms wordt hem een meer algemene taak van technisch adviseur toegekend, in de uitvoering waarvan navorsingsprestaties worden geleverd. In beide gevallen wordt van het optreden van de navorsers een resultaat verwacht dat kan worden omgezet in een concreet voordeel voor de opdrachtgever.

Daar de wetenschappelijke of technische kennis een doorslaggevend element is bij de keuze van een navorsers, gebeurt het vaak dat een hoogleraar als dusdanig wordt aangesproken, hetzij alleen, hetzij met gans zijn werkstaf. Dit stelt het probleem van de verhouding tussen de hoogleraar en de inrichting waar hij werkzaam is. Voor de rijksuniversiteiten werd deze toestand wettelijk geregeld. De hoogleraar die een functie van diensthoofd bekleedt mag in principe naast zijn universitaire functie, geen andere bezoldigde activiteiten uitoefenen die een aanzienlijk deel van zijn tijd in beslag nemen. Derhalve is hij gehouden de toelating tot het uitvoeren van een navorsingscontract aan de raad van beheer van de universiteit te vragen (1). Zo de werkzaamheden die het voorwerp van het verzoek zijn, in het kader der gewone activiteiten van de afdeling die hij beheert vallen, kan een algemene toelating worden gegeven (2).

Zo het verzoek tot navorsingswerk gericht is tot de dienst van een hoogleraar in het kader van de universiteit, moet dit werk worden uitgevoerd ten gunste van het eigen vermogen van de universiteit; art. 63 van de wet van 28 april 1953 laat immers toe dat de rijksuniversiteit externe prestaties verricht, mits storting van de genoten vergoedingen op de rekening van het universitair patrimonium.

8. Waar in de meeste gevallen de navorsers-geleerde geen rechtstreeks geldelijk belang heeft in het al of niet welslagen van het onderzoek, is de toestand anders met de privaatrechtelijke rechtspersonen of groepen die bij een navorsingscontract optreden als navorsers, en wier doel en meestal enige activiteit erin bestaat navorsingen te doen voor rekening van derden. Zij het slechts om hun leefbaarheid te verzekeren, steeds zullen ze, naast het dekken van de kostprijs van een onderzoek, ook een winst beogen.

(1) K.B. 28 oktober 1955, art. 1.

(2) K.B. 28 oktober 1955, art. 2 en 4. De toelating moet worden gevraagd door het diensthoofd, die, eens dat de toelating wordt bekomen, zich moet laten verzekeren voor alle burgerrechtelijke aansprakelijkheid welke op hem zou kunnen rusten, maar de betaling der premie is ten laste van het patrimonium der inrichting.

Het gebeurt eveneens dat een navorsing wordt toevertrouwd aan een onderzoeksafdeling van een vennootschap, die als zodanig geen afzonderlijk bestaan heeft. Ook daar wordt een winst beoogd, die niet in geld wordt uitbetaald, maar die veeleer wordt uitgekeerd door middel van de verplichting tot tegenprestaties ten overstaan van de handelsvennootschap waarvan de onderzoeksafdeling afhangt.

De aard van de navorsing is uiteraard verschillend in hoofde van een navorsers-geleerde en van een andere navorsers ; in het eerste geval wordt gestreefd naar een nieuwe wetenschappelijke fundamentele kennis, in het laatste geval betreft het veeleer een oppuntstelling met het oog op industriële exploitatie, dan een nieuwe uitvinding.

III. Verplichtingen van de opdrachtgever en van de navorsers

A. De opdrachtgever

9. De hoofdverplichting van de opdrachtgever bestaat in het betalen aan de navorsers van de overeengekomen vergoeding.

Deze vergoeding wordt meestal voorafgaandelijk en forfaitair bepaald, maar ze kan ook op andere grondslagen berekend worden. Ook hier geldt het contract als wet tussen partijen. De forfaitaire bepaling van de vergoeding kan worden uitgelegd door de overweging dat, bij de aanvang van de overeenkomst, de opdrachtgever meestal de definitieve last van de overeenkomst wil kennen, terwijl het bereiken van het beoogde resultaat *ab initio* niet kan vastgelegd worden. De opdrachtgever wil aldus niet betrokken worden in verdere uitgaven dan deze waartoe hij zich vooraf verbond, of die hij voorzag voor een bepaalde vorsing.

Vaak gebeurt het ook dat de investeringen, waartoe de navorsers verplicht werd tot het uitvoeren van de overeenkomst, hem worden terugbetaald.

B. De navorsers

Deze moet twee essentiële verplichtingen nakomen, die als volgt kunnen omschreven worden : enerzijds de uitvoering, met de grootst mogelijke nauwkeurigheid, van de hem toebedeelde opdracht, en anderzijds de aflevering aan de opdrachtgever van het geheel der bekomen resultaten, met een waarborg van exclusiviteit.

10. De nauwkeurige uitvoering van de gekregen en aanvaarde opdracht is voor de navorsers een wezenlijke contractuele verplichting die een zeer bijzondere draagwijdte heeft. Inderdaad, het voorwerp zelf van de overeenkomst kan bij de aanvang bezwaarlijk op vaste en nauwkeurige wijze omschreven worden. Het neemt meestal slechts zijn definitieve vorm aan in de loop van de uitvoering zelf, vermits

gewoonlijk de gedeeltelijke resultaten na de aanvang van de eigenlijke opdracht, geleidelijk het vaste kader van het voorwerp omlijnen en afgrenzen.

In talrijke gevallen aanvaardt de navorsers een opdracht waarvan het welslagen onvoorzienbaar is, zodat hij zich niet zal of kan verbinden tot het bekomen van een welbepaald resultaat, maar alleen tot het nauwkeurig uitvoeren van zijn contractuele verplichtingen, d.w.z. voor zoveel het bewijs door de opdrachtgever niet kan worden geleverd dat hij in het uitvoeren van zijn opdracht een fout heeft begaan (1).

11. De verplichting tot aflevering aan de opdrachtgever van de algeheelheid der bekomen resultaten, met een waarborg van exclusiviteit, doelt op een meer tastbare werkelijkheid (2), waarvan de juridische draagwijdte reeds bij het sluiten van de overeenkomst concreet kan worden afgelijnd.

Het mededelen door de navorsers van alle tijdens de uitvoering van het navorsingscontract bekomen resultaten, geldt als tegenprestatie voor de opdrachtgever die de verrichtingen financierde. De opdracht van navorsing wordt zeer dikwijls gegeven met als uitsluitend doel het verwerven van nieuwe kennis, zodat de overeenkomst uiteraard voorziet dat de navorsers de algeheelheid der bekomen resultaten aan de opdrachtgever aflevert met een waarborg van exclusiviteit. De aldus bedongen overdracht der bekomen resultaten, met een waarborg van exclusiviteit, komt neer op een overdracht van immateriële elementen die gemakkelijk te verwezenlijken is, zo de bekomen resultaten voor octrooi vatbaar zijn : de opdrachtgever laat de uitvinding op zijn naam octrooieren, hetgeen hem een tijdelijk monopolie verzekert. Anders is het gesteld met uitvindingen die niet octrooierbaar zijn en waar een beroep moet worden gedaan op indirecte middelen om de exclusiviteit te verzekeren, zoals b.v. de aan de navorsers opgelegde verplichting de resultaten geheim te houden, evt. gekoppeld aan een strafbeding strekkende tot schadevergoeding in geval van onthulling, of nog aan een clause van niet-mededinging, waarbij bepaald is dat gedurende een zekere tijd geen opzoekingen meer mogen worden verricht omtrent hetzelfde onderwerp en/of voor rekening van een derde.

12. Vermits alle contracten niet uitsluitend het bekomen van nieuwe kennis voor persoonlijke toeëigening door de opdrachtgever

(1) TUNC, A., *La distinction des obligations de résultat et des obligations de diligence*, J.C.P., 1945, I, 449; — STORME, M., *De bewijslast in het Belgisch privaatrecht*, blz. 387 e.v.; MAZAUD, H. et L., et TUNC, A., *Traité théorique et pratique de la responsabilité civile*, I, nr. 103-104, 103-105; — R.C.J.B., *Examen de jurisprudence, Obligations*, 1960, 390 en 1964, 507.

(2) RENARD, CL., o. c., blz. 38.

beogen, maar, zoals hierboven werd aangetoond, bepaalde contracten door tussenkomst van de overheid de bevordering nastreven van een bepaalde economische sector in het kader van het algemeen belang, moet worden beklemtoond dat in deze gevallen wél de mededeling van de bekomen resultaten wordt geëist, doch niet de eigendoms-overdracht. De opdrachtgever behoudt zich evenwel het recht voor gebruik te maken — meestal kosteloos — van de bekomen resultaten of er gebruik van te laten maken door derden, in het algemeen belang, eventueel mits betaling van een vergoeding (1).

IV. Kenmerken van navorsingsovereenkomsten

De kenmerken van het navorsingscontract kunnen als volgt worden samengevat.

13. a) Het voorwerp van de overeenkomst heeft geen vaste afmetingen bij de aanvang, en de uitvoeringsmiddelen zijn op dat ogenblik moeilijk of niet definitief te bepalen. Pas in de loop van de uitvoering zelf komt de juiste waarde van de opzoeking immers aan het licht. Dit betekent dat het voorwerp van de overeenkomst bij de aanvang alleen in wezen bestaat terwijl de concrete inhoud ervan pas *tastbaar* wordt in de loop van de navorsing, om geleidelijk een definitieve vorm aan te nemen. Dit legt uit waarom aan de navorser een grote vrijheid dient te worden gelaten in de keuze van de aan te wenden middelen tot het bekomen van de beoogde uitslag. Deze middelen worden gewoonlijk in de loop van de opzoekingen bepaald door de opeenvolgende bevindingen, tijdens de uitvoering gedaan.

De geleidelijke definitieve omschrijving van het voorwerp van de overeenkomst in de loop der uitvoering, legt uit waarom het van het grootste belang is dat tijdens de uitvoeringsperiode een aanhoudende samenwerking bestaat of voorzien wordt tussen de medecontractanten — door middel van bv. een regelmatige mededeling van de toestand van het onderzoek, of van regelmatige ontmoetingen — zodat het definitieve, concrete voorwerp van de overeenkomst groeit uit wederzijds overleg en aangepaste soepelheid tot het bekomen van het meest gunstige resultaat.

14. b) De navorsingsovereenkomst wordt meestal *intuitu personae* gesloten, daar de keuze van de navorser hoofdzakelijk bepaald wordt door zijn wetenschappelijke of technische kennis of bedrevenheid. De keuze is uiteraard persoonlijk wanneer de navorser een enkeling is,

(1) Ter illustratie : LANNON, J., *Dévolution des fruits de la recherche, expérience de l'Euratom dans le domaine de la dévolution des fruits de la recherche entreprise sous contrat, Aspects juridiques de la recherche scientifique*, blz. 246-259; — tekst, *idem*, blz. 417 e.v.

maar zij blijft gewoonlijk ook *persoonlijk* zelfs als de navorsers een groep of een werkstaf is. In die gevallen immers wordt de keuze bepaald door de persoonlijkheid van de verantwoordelijke van de groep of van de staf, of door de faam van de rechtspersoon die de groep vertegenwoordigt.

Een juridisch gevolg van dit kenmerk bestaat hierin dat het contract beëindigd wordt, ingeval van overlijden of onbekwaamheid van de navorsers. Hierover bestaat geen betwisting voor zover het een enkeling-navorsers betreft; maar voor de groep-navorsers dient het inzicht der partijen bij de aanvang der verbintenis te worden nagegaan. Best wordt dit punt schriftelijk vooraf omljnd om alle betwisting te vermijden.

15. c) De aard van de prestatie geleverd door de navorsers is in hoofdzaak intellectueel, en bestaat in het vorsen naar nieuwe kennis, hetgeen meebrengt dat hij over een ruime mate van vrijheid moet beschikken, die de opdrachtgever binnen bepaalde perken moet eerbiedigen. Aldus vergt het navorsingscontract een bijzonder goede verstandhouding en wederzijds vertrouwen tussen de contractspartijen. De keuze van de navorsers wordt normaliter beïnvloed door het vertrouwen dat hij wekt bij de opdrachtgever; het logische gevolg hiervan is dat deze laatste, wanneer zijn vertrouwen teloor is gegaan, een einde moet kunnen stellen aan de overeenkomst. Dit is trouwens in overeenstemming met het recht toegekend aan de opdrachtgever in aannemingscontracten (art. 1794 B.W.), die mits vergoeding eenzijdig een overeenkomst kan beëindigen.

Ditzelfde noodzakelijk wederzijds vertrouwen voor het welslagen van een navorsingsovereenkomst brengt mee, dat het bijna niet denkbaar is dat in geval van betwisting omtrent een dergelijk contract, de gedwongen uitvoering ervan in hoofde van de navorsers zou worden gevorderd. Voor het welslagen van een vorsingswerk is elke dwanggedachte immers uit den boze daar het intellectuele werk met sereniteit en in volle vrijheid dient te geschieden (1).

16. d) Uit het navorsingscontract ontstaat in principe een middelen-verbintenis (*Schuldhaftung* — *obligation de moyen*) en geen uitslagverbintenis (*Erfolgshaftung* — *obligation de résultat*).

Inderdaad, de navorsers verbindt er zich gewoonlijk toe, een bepaald navorsingswerk te verrichten waarvan op het ogenblik van het sluiten van de overeenkomst niet met zekerheid kan worden bepaald of het verhoopte resultaat zal kunnen bekomen worden.

(1) DEMANET, P., *Analyse de quelques contrats de recherches*, in *Aspects juridiques de la recherche scientifique*, blz. 75.

Aldus kan van de navorsers niet geëist worden dat hij zou gehouden zijn tot het afleveren van een bedongen resultaat, waarvan het niet te voorzien is of het ooit zal kunnen bereikt worden. Dit betekent in feite dat het bekomen van een resultaat niet alleen afhangt van de uitvoeringswerkwijze van de navorsers (wiens werkmiddelen evenmin *ab initio* te voorzien zijn), maar van allerlei omstandigheden die vreemd zijn aan de persoon zelf van de navorsers, en die dienen te worden gedragen door beide contractanten (1). Zodoende is de navorsers niet gehouden *in se* tot het bekomen van een concreet, verhoopt resultaat — vermits de bestaande risico's het vermoeden van een fout bij de navorsers niet toelaten — maar wèl tot het uitvoeren van de door hem aangegane verplichtingen met de meeste nauwkeurigheid. Hij is er alleen toe gehouden de gekregen opdracht naar best vermogen, overeenkomstig de regelen der kunst, te volbrengen, ongeacht de bekomen uitslag. Aldus is de verplichting van de navorsers een middelenverbintenis, met het gevolg dat de bewijslast van zijn contractuele wanprestatie op de opdrachtgever berust; deze moet aantonen dat dit gebrek aan resultaat te wijten is aan een foutieve werkwijze van de navorsers, m.a.w. dat hij zijn verplichtingen niet met de gepaste nauwkeurigheid heeft volbracht.

Op te merken valt dat sommige navorsingscontracten, die hoofdzakelijk betrekking hebben op verbeteringen of op het op punt stellen van een prototype, welbepaalde voorzienbare resultaten beogen. In zodanige gevallen zal uit het contract een resultaatverbintenis kunnen afgeleid worden, met het gevolg dat de navorsers, zo hij van zijn verplichting wil ontslagen worden, zal moeten bewijzen dat het gebrek aan resultaat te wijten is aan overmacht.

De nagestreefde bedoeling bij het sluiten van een navorsingscontract is dus niet zonder invloed op de juridische aard van de overeenkomst.

17. Het navorsingscontract, zoals het hierboven wordt omschreven, maakt deel uit van de tak der dienstverhuringcontracten en is meer bepaald een aannemingscontract. Het betreft inderdaad een bepaald werk dat door de navorsers tegen vergoeding wordt uitgevoerd voor rekening van de opdrachtgever zonder dat laatstgenoemde enig gezag, leiding of toezicht uitoefent op de navorsers.

Het gepresteerde werk is *in casu* een hoofdzakelijk intellectuele activiteit, maar de aard van het werk wijzigt niets aan het wezen van de dienstverhuring, die bestaat in het feit dat iemand zijn activiteit tegen betaling ter beschikking stelt van een derde, voor het uitvoeren van een bepaalde opdracht buiten elk dienstverband om, of, anders gezegd, in afwezigheid van enige band van ondergeschiktheid.

(1) MAZEAUD, H. et L., et TUNG, A., *Traité théorique et pratique de la responsabilité civile*, I, nr. 103-104.

Bij het beëindigen van de overeenkomst is de navorscher gehouden de bekomen bevindingen of resultaten, d.w.z. de opbrengst van zijn intellectuele activiteit of werk, over te maken aan zijn opdrachtgever, hetgeen gelijkstaat met de aflevering van het werk in de andere aannemingscontracten. Soms worden bij navorsingsovereenkomsten concrete resultaten of voorwerpen (b.v. prototypes) afgeleverd.

De karakteristieke eigen aan het navorsingscontract blijven zonder invloed op zijn essentiële aard van aannemingscontract, maar deze bijzondere gegevens hebben wel aanleiding gegeven tot het bepalen van bijkomende vereisten die specifiek zijn voor het navorsingscontract zelf.

18. e) De verplichting, die in hoofde van de navorscher bestaat en die eigen is aan het navorsingscontract, met name de bekomen resultaten aan de opdrachtgever mededelen met een waarborg van exclusiviteit, heeft ten gevolge dat aan de navorscher in principe, naast de aflevering van de resultaten, ook een geheimhoudingsverplichting wordt opgelegd, welke de nodige waarborgen moet bieden voor de opdrachtgever.

In feite is de mededeling van de bekomen gegevens of resultaten de tastbare tegenprestatie van de navorscher voor de ontvangen vergoeding, en daarom komt deze tegenprestatie in principe uitsluitend toe aan de opdrachtgever. Welnu, de geldelijke (commerciële of industriële) waarde van deze tegenprestatie hangt af van het alleenbezit of -gebruik van het bekomen resultaat, zodat de waarborg van deze exclusiviteit de waarde van de mededeling bepaalt.

Hier moet nochtans worden opgemerkt dat, waar in beginsel de resultaten van een navorsingscontract uitsluitend aan de opdrachtgever in eigendom dienen te worden overgedragen, het ook wel gebeurt dat in bepaalde navorsingscontracten bedongen wordt dat het resultaat van de navorsing niet in eigendom zal worden overgedragen aan de vrager, maar hem alleen een nuttig gebruik — in principe gratis — ervan dient te worden verzekerd. Het betreft hier vooral overeenkomsten waarbij een overheidspersoon of -groep tussenkomt, die, na kwalitatieve keuze van de navorscher, deze laatste praktisch tot het aanvaarden van een toetredingscontract (1) verplicht.

Ter illustratie kunnen hier de navorsingscontracten worden aangehaald die Euratom met derden sluit in het kader van haar navorsingsprogramma. De navorscher aanvaardt de voorwaarden van toetreding tot het contract, dat hem wordt opgelegd door Euratom, overeenkomstig de bestaande type-contracten (2), waarin bepaald wordt dat het resultaat van de opzoeken zal worden verdeeld

(1) DE PAGE, II, nr. 550-554; — FLAMME, *Les marchés de l'administration*, blz. 17-12.

(2) De tekst van deze type-contracten van Euratom vindt men o.m. in *Aspects juridiques de la recherche scientifique*, blz. 417 e.v.

volgens voorafbepaalde regels. De samenwerking tussen Euratom en de navorsers is enger dan in de gewone navorsingscontracten, daar soms niet alleen fondsen, maar ook materialen, ter beschikking van de navorsers worden gesteld, terwijl de uitvoering van de verbintenissen gecontroleerd wordt, en soms geleid, door Euratom zelf.

Deze engere samenwerking belet evenwel niet dat de essentiële aard van de overeenkomst ongewijzigd blijft, zodat men steeds te doen heeft met een navorsings- of aannemingsovereenkomst. Weliswaar werd de mening geuit dat in dergelijke contracten de nauwere samenwerking tussen de bij de overeenkomst betrokken partijen het denkbeeld van een vennootschapsovereenkomst kan doen ontstaan (1). Deze opvatting kan niet worden bijgetreden daar in deze toetredingscontracten het intentioneel element van de vennootschapsovereenkomst ontbreekt, en inz. de wil die de contractanten moeten hebben om samen te werken op voet van gelijkheid tot de verwezenlijking, door hun samenwerking, van het gemeenschappelijk doel, mits aanvaarding van het delen der winsten en der risico's die eraan zijn verbonden. Het samenwerken tot het bekomen en verwezenlijken van een gemeenschappelijk doel (wat bij de toetredingscontracten het geval is) volstaat niet; ook moeten de lasten en risico's van de onderneming tussen de mede-contractanten worden verdeeld, hetgeen niet het geval is in deze contracten, zodat de *affectio societatis*, die tot het wezen van de vennootschap behoort, ontbreekt (2).

In de Euratom-contracten wordt grondig samengewerkt, en worden zelfs de resultaten verdeeld onder de mede-contractanten, maar de verdeling der risico's, eigen aan de vennootschapsovereenkomsten, is afwezig.

V. Besluit

19. Uit dit bondig overzicht blijkt ongetwijfeld dat, waar ook in het navorsingscontract de wil der partijen, voor zover hij niet indruist tegen de openbare orde of tegen de goede zeden, soeverein blijft, dit contract in wezen als een aannemingsovereenkomst dient te worden beschouwd, met dien verstande nochtans dat de bijzondere aard van het navorsingscontract niet zonder invloed blijft op de toe te passen bijkomende rechtsregels.

Het typisch aspect van het navorsingscontract bestaat in het aleatoir karakter van het bedongen resultaat, dat in feite pas een vaste vorm krijgt in de loop van de uitvoering zelf, en dat gesteund is op de uiteraard intellectuele prestatie van een navorsers die omwille van zijn bedrevenheid werd gekozen.

(1) CARPENTIER, M. en MATTHYSEN, P., *Les contrats de recherches d'Euratom* — quelques aspects particuliers, in *Aspects juridiques de la recherche scientifique*, blz. 147.

(2) DE PAGE, V, nr. 7; — R.P.D.B., Tw. *Contrat de société*, nr. 598; — FRÉDÉRICQ, II, nr. 70.

ONTWERP VAN OVEREENKOMST TUSSEN EEN OPDRACHTGEVER
EN ZELFSTANDIGE NAVORSER (1)

Tussen X, partij enerzijds, ook genoemd opdrachtgever
en

Y, partij anderzijds, ook genoemd navorsers, wordt overeengekomen het-
geen volgt :

Art. 1. — Y verbindt zich opzoekingen en navorsingen te verrichten
voor rekening van X strekkende tot ...

Deze bepaling en omschrijving beletten niet dat er in de loop van de
uitvoering wijzigingen en aanpassingen kunnen worden aangebracht, met
instemming van beide partijen, en na gemeen overleg.

Y zal de nodige tijd en inspanning aan de uitvoering van het voorwerp
van de overeenkomst besteden zonder nochtans het bekomen van een
daadwerkelijk resultaat te verzekeren.

Art. 2. — Huidige overeenkomst werd gesloten voor een termijn
van ... die in gemeen overleg der partijen kan worden verlengd.

De maximale kostprijs van de navorsing tijdens deze eerste periode
wordt bepaald op ...

Dit bedrag omvat zowel de uitbetaling der prestaties geleverd door Y,
als de terugbetaling van de onkosten verbonden aan de uitvoering.

Ten exemplatieve titel kunnen als onkosten worden aangenomen :
lonen voor hulp-personeel, grondstoffen, materialen, gereedschap, ver-
plaatsingskosten, algemene onkosten, enz. ...

De terugbetaling der onkosten geschiedt op grond van trimestriële
afrekeningen, opgesteld aan de hand van de eraan toegevoegde bewijs-
stukken. Bij het beëindigen van de samenwerking zal een eindafrekening
worden opgesteld.

De vergoeding van de navorsers wordt driemaandelijks betaald bij
voorbaat, en belooft ... Bij de aanvang van huidige overeenkomst wordt
een eerste schijf betaald aan de navorsers, evenals een voorschot op onkosten,
groot ...

Art. 3. — De navorsers moet regelmatig en minstens maandelijks bij
de opdrachtgever verslag uitbrengen over de vooruitgang van zijn op-
zoekingen, hetzij mondeling hetzij schriftelijk, naar keuze van de opdracht-
gever.

Hij moet de opdrachtgever onmiddellijk inlichten over de bevindingen
of uitvindingen die hij doet.

(1) Voorbeelden van navorsingsovereenkomsten van allerlei aard (toetredings-,
associatie- en eigenlijke navorsingscontracten) komen voor in *Aspects juridiques de la
recherche scientifique*, blz. 347-531.

De opdrachtgever is ten andere alleen-eigenaar van al die bevindingen en resultaten, en hij alleen bezit alle rechten verbonden aan het indienen van octrooiaanvragen met betrekking tot de gedane uitvindingen. Deze aanvragen worden neergelegd in zijn naam. De navorsers zal alleen het kosteloos gebruik hebben van de gedane uitvindingen voor zover ze hem nuttig zijn voor het verder verrichten van zijn opdracht.

Art. 4. — De navorsers verbindt zich ertoe de navorsingsresultaten, bekomen in uitvoering van de overeenkomst, of andere inlichtingen die erop betrekking hebben, niet te zullen publiceren, bekend maken of mededelen zonder schriftelijke toelating van de opdrachtgever, zelfs niet met een uitsluitend wetenschappelijk doel.

De navorsers verbindt er zich tevens toe hetzelfde verbod op te leggen aan zijn hulppersoneel of aan derden die door hun tussenkomst in de uitvoering van het voorwerp van de overeenkomst, hiervan kennis zouden kunnen krijgen.

Bij niet nakoming van deze verplichting is de navorsers voor elke overtreding gehouden tot betaling van een schadevergoeding, forfaitair vastgesteld op ...

Art. 5. — De door de navorsers aangegane verbintenis houdt van rechtswege op bij zijn overlijden of wanneer hij zich in de onmogelijkheid bevindt, door redenen die onafhankelijk zijn van zijn wil, zelf de opgenomen taak verder voort te zetten.

Zo het gebeurt dat hij de hem toevertrouwde opdracht uit vrije wil niet voortzet, is hij gehouden tot uitkering van een forfaitaire schadevergoeding van ...

De opdrachtgever kan steeds zonder reden de beëindiging van de overeenkomst betekenen door middel van een aangetekend schrijven en mits betaling aan de navorsers van een schadevergoeding, te berekenen op grond van de door de navorsers gedane kosten, en van zijn winstverlies ten dage van de betekening van het ophouden.

Art. 6. — Na het beëindigen van het contract zal de navorsers tijdens een periode van 2 jaar geen gelijkaardig vorsingswerk mogen verrichten voor eigen rekening of voor rekening van derden, als zelfstandige of als loontrekkende, op straffe van een schadevergoeding van ... bij elke overtreding.

Art. 7. — In geval van moeilijkheden terzake van de interpretatie of de uitvoering van dit contract, zullen deze bij arbitrage worden bijgelegd.

De meest gereede partij zal door middel van een aangetekend schrijven de naam van haar scheidsrechter laten kennen en binnen de 14 dagen deelt de tegenpartij eveneens de naam van haar scheidsrechter mede. Na verloop van die periode en bij ontstentenis van een aanduiding door de tegenpartij, zal de tweede scheidsrechter aangeduid worden door de heer voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, zetelende in kort geding.

Zo de twee scheidsrechters een derde scheidsrechter wensen, wordt deze door hen gekozen; bij gebrek aan akkoord dienaangaande wordt hij aangesteld door de heer voorzitter, zetelende in kort geding. De scheidsrechters oordelen soeverein.

Art. 8. — De partijen doen woonstkeuze te . . . voor alle betwistingen voortvloeiend uit onderhavige overeenkomst.

Gedaan te . . . in zoveel exemplaren als er partijen zijn, waarvan elkeen erkent een exemplaar te hebben ontvangen.

SOMMAIRE

QUELQUES NOTIONS JURIDIQUES RELATIVES AUX CONTRATS DE RECHERCHES

1. Le terme *contrats de recherches* se rapporte dans l'étude ci-devant, uniquement aux conventions relatives à l'exécution d'un travail de recherches défini, fait par le *preneur* pour compte du *demandeur* ou *donneur* moyennant rémunération et sans qu'il existe un quelconque lien de subordination entre les co-contractants. Cette définition limitée exclut de l'étude les problèmes relatifs aux contrats de recherches nés dans le cadre ou à l'occasion d'un contrat d'emploi *sensu latu*.

2. La nature de la personne du *demandeur* et de la personne du *preneur* ont une influence certaine sur l'économie du contrat. En effet, le but de la recherche ordonnée sera différent d'après que le *demandeur* sera une personne publique ou une personne privée : pour le *demandeur privé* il s'agira surtout de bénéficier effectivement et seul du résultat à obtenir, résultat qui sera toujours axé sur sa propre activité; pour le *demandeur public* le bénéfice du résultat sera souvent destiné à la collectivité et inspiré d'un but d'intérêt plus général. Quant au *preneur* choisi en solitaire ou en groupe, pour sa capacité scientifique ou technique, il produira des résultats qui aboutiront soit à des connaissances fondamentales nouvelles, soit à des mises au point de connaissances existantes et même à la construction de prototypes.

3. L'obligation du demandeur consiste à payer au cocontractant l'indemnité convenue. Celle-ci est souvent établie forfaitairement, en plus des frais de recherches.

Le preneur de son côté a l'obligation d'exécuter la mission acceptée avec le plus de diligence possible sans qu'il puisse, en principe, être tenu — surtout en matière de recherche fondamentale — à un résultat objectif. D'ailleurs la mission de recherche elle-même bien souvent, ne se fixe définitivement qu'en cours d'exécution, compte tenu d'éléments ainsi acquis. Le preneur est encore tenu de transmettre au demandeur à la fin du contrat les résultats obtenus avec garantie d'exclusivité. Cette exclusivité s'obtient généralement par un jeu de clauses de *secret* imposées au preneur. Toutefois, cette exclusivité peut être tempérée ou réduite à un usage utile pour le donneur, ce qui est surtout le cas pour les contrats d'intérêt général, p. ex. les contrats d'Euratom.

4. Les caractéristiques essentielles des contrats de recherches se résument comme suit, bien que certains cas d'espèces peuvent contractuellement en décider autrement :

- a) fluctuation et délimitation progressive de la mission au cours de l'exécution du contrat.
- b) choix du preneur *intuitu personae*.
- c) prestation essentiellement intellectuelle du preneur. Ceci exige une grande confiance réciproque des co-contractants et exclut pratiquement l'exécution forcée.
- d) obligation de moyen, en principe, dû au caractère aléatoire du résultat
- e) intégration du contrat au type *contrat d'entreprise*.

ZUSAMMENFASSUNG

EINIGE JURISTISCHE BEGRIFFE ÜBER DIE FORSCHUNGS-AUFTRÄGE

1. Das Wort *Forschungsaufträge* bezieht sich in diesem Artikel nur auf die Kontrakte über die Ausführung einer bestimmten wissenschaftlichen Forschungsarbeit eines Auftragnehmers für die Rechnung eines Auftraggebers gegen Zahlung und ohne Unterordnung zwischen den Kontraktanten.

Durch diese beschränkende Definition werden alle Probleme mit Bezug auf die Forschungsarbeit im Rahmen eines Dienstvertrags aus dieser Abhandlung ausgeschlossen.

2. Die persönliche Anlage des Auftraggebers und des Auftragnehmers haben eine tätliche Wirkung auf die Oekonomie des Kontrakts. Das Ziel der befohlenen Forschungsarbeit ist verschieden je nachdem der Auftraggeber eine öffentliche oder eine private Person ist. Für den privaten Auftraggeber wird es nur darauf ankommen allein und tätlich der Vorteile des erstrebten Resultats zu geniessen, das immer gerichtet ist auf seine eigene Aktivität. Bei dem öffentlichen Auftraggeber wird die Gemeinschaft dieser Vorteile geniessen. Er strebt also ein allgemeines Interesse an.

Der Nehmer, ein Individu oder eine Gruppe, der wegen seiner wissenschaftlichen oder technischen Zuständigkeit erwählt wurde, wird die Resultate eintragen die führen müssen, entweder zur neuen essentiellen Kenntnis, oder zur Ergänzung des schon gekannten oder zur Bildung von Urbildern.

3. Der Auftraggeber hat die Verbindlichkeit dem Auftragnehmer vereinbarte Vergütung zu bezahlen. Diese ist oft vereinbart als eine Pauschalsumme ausserhalb der Forschungskosten.

Der Auftragnehmer hat die Verbindlichkeit der angenommene Auftrag einwandfrei auszuführen, obwohl von ihm keineswegs — vor allem nicht auf dem Gebiet der gründlichen Forschungen — ein objektives Resultat erwünscht werden kann. Das richtige Ziel einer bestimmten Forschungsarbeit wird überhaupt meistens nur deutlich im Laufe der Ausführung des Kontrakts, wobei verschiedene Einzelheiten zutage treten. Der Auftragnehmer ist ebenfalls verpflichtet dem Auftraggeber am Ende des Kontrakts die bekommenen Resultate mit Gewähr der Exklusivität mitzuteilen. Dieser Exklusivität wird meistens

nachgestrebt mittels einer Reihe von Klauseln von Geheimhaltungen, dem Auftragnehmer auferlegt.

Diese Exklusivität kann aber gemässigt oder zurückgeführt werden zu einem nützlichen Gebrauch für den Auftraggeber, was vor allem der Fall ist für Kontrakte von Allgemeinnutz z.B. die Kontrakte von Euratom.

4. Die wichtigsten Charakteristiken der Forschungsarbeiten sind also folgende;

- a) Schwankung und progressive Abgrenzung des Auftrags während der Ausführung des Kontrakts.
- b) Wahl des Auftragnehmers *intuitu personae*.
- c) Die Arbeit des Auftragnehmers ist vorwiegend intellektueller Art. Dies fordert ein gegenseitiges Vertrauen der Kontraktanten und schliesst praktisch eine gezwungene Ausführung aus.
- d) Die prinzipielle Verpflichtung bestimmter Mittel, da das Resultat aleatorisch ist.
- e) Integrierung des Kontrakts bei dem Typ der Werkverträge. In einzelnen Fällen aber fehlen verschiedene dieser Charakteristiken.

SUMMARY

A FEW LEGAL NOTIONS CONCERNING RESEARCH CONTRACTS

1. The term *research contracts* used in this study applies exclusively to agreements concerning the execution of a specified research work, done by the contractor for the account of a principal, in consideration of a remuneration and without any subordination between the contracting parties. This limited definition excludes from the study the problems concerning research contracts issued within the framework, or on the occasion of an employment contract.

2. The nature of the person of the principal and the person of the contractor have an influence on the essence of the contract. In fact, the aim of the research requested will be different if the principal is a public body or a private person. The private principal will especially aim at gaining a profit out of the results to be obtained. For the public principal results will often be intended for the community and be used in the common interest.

The contractor who has been selected as an individual or in group because of his scientific or technical abilities, will bring forth results yielding either fundamentally new knowledge or reduction to practice of established knowledge or even novel prototypes.

3. The obligation of the principal consists in paying the agreed reward to the contractor. The reward is often established as a lump sum, in addition to the costs of research. The contractor's main obligation is to perform the mission he accepted with great diligence, without being, in principle, liable — especially as regards fundamental research — to reaching an objective result. For that matter, the research mission itself very often only takes shape during its performance. The contractor is also obliged upon the termination of the contract, to transmit to the principal the results obtained, with a guaranty of exclusivity.

One generally obtains this exclusivity through secrecy provisions imposed upon the contractor. This exclusivity can however be reduced to the right of use for the principal; this case especially arises in connection with contracts in the common interest, e.g. the Euratom-contracts.

4. Although certain specific cases can be regulated differently by contract, the essential features of the research contracts can be summarized as follows :

- a) progressive definition of the research mission within the course of the performance of the contract;
- b) selection *intuitu personae* of the contractor.
- c) the essentially intellectual performance of the contractor; this requires much mutual faith between the contracting parties and practically rules out any specific performance.
- d) the contractor's obligation is, mainly in view of the aleatory nature of the results to be achieved, limited to diligently using appropriate means, rather than to guaranteeing a specified result.
- e) assimilation of the research contract with the undertaking contract, as governed by the civil code.